

प्रश्न क्रमांक ६७

प्रश्नोत्तरांच्या या अभ्यास सत्रात, आपणा सर्वांचे स्वागत. या सत्रासाठी तुम्ही जो वेळ दिला आहे, त्याबद्दल तुमचे खूप आभार. या कार्यक्रमासाठी तुम्ही, आमच्याकडे जे प्रश्न पाठवले आहेत, त्यामुळे आम्हालापण उत्तेजन मिळाले आहे. तुमच्याकडे अशा प्रकारचे प्रश्न आमच्याकडे जरूर पाठवत चला. ते स्वागतार्हच आहेत.

आजचा आपला पहिला प्रश्न असा आहे,

मोक्षप्राप्तीसाठी कशा प्रकारची उत्कट इच्छा वा तळमळ हवी? मुक्तीसाठी, मोक्षाची अपेक्षा बाळगतांना, कशा तऱ्हेची व्याकुळता हवी? त्यासाठी कशा प्रकारे झुरावे? तसेच त्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या, सुप्तावस्थेतील दिव्य प्रेमाची जोपासना आणि त्याचे प्रकटीकरण कसे करावे?

आजच्या सकाळच्या सत्रात, हा प्रश्न आमच्यापुढे मांडण्यात आला आहे.

आता, आपल्याला प्रथमतः एक गोष्ट समजून घ्यायला हवी. ती म्हणजे, मोक्ष किंवा मुक्ती म्हणजे काय? मुक्ती कशापासून मिळवायची? बंधनमुक्त होणे, म्हणजेच मोक्ष का? याचे उत्तर होकारार्थी आहे. तेव्हा, बंधनातून सुटका होणे, म्हणजेच मोक्ष, खरी स्वतंत्रता. आता ही बंधने कशामुळे येतात? त्याचे कारण काय? त्यामुळे आपण या बंधनात कसे काय अडकतो? याचे उत्तर अगदी साधे आणि सोपे आहे.

उदाहरणार्थ, एक कोळी, जसे जसे आपले जाळे विणत जातो आणि नंतर स्वतःच त्यात पूर्णपणे गुरफटतो, तसे कोळी स्वतःला स्वतःच्याच जाळ्यात अडकवून घेतो. त्यासाठी, दुसरा कोणी जबाबदार नसतो. त्याप्रमाणे, आपण सर्वजण आपणच निर्माण केलेल्या शृंखलात, स्वतःला जखडून ठेवतो. या बंधनात दुसऱ्या कोणीही आपल्याला अडकवलेले नसते.

यासंबंधी, आपले स्वामी, आणखी एक उदाहरण देतात. ते एका माकडाचे आहे. माकडांना पकडण्यासाठी नेहेमी एक युक्ती वापरली जाते. एक, अगदी अरुंद गळ्याचे मडके आणून त्यात शेंगदाणे ठेवतात. त्या मडक्यात ठेवलेले शेंगदाणे काढण्यासाठी माकड, आपला हात लांब करून त्या मडक्यात घालते आणि हाताच्या मुठीत भरपूर शेंगदाणे घट्ट पकडते. त्यानंतर काय होते, माहित आहे? मुठीत शेंगदाणे भरलेले हात, त्या माकडाला, त्या अरुंद तोंडाच्या मडक्यातून बाहेर काढता येत नाही! मग ते माकड मडक्यासकट उड्या मारू लागते. त्याला वाटते की, दुसऱ्या कोणीतरी आपला हात पकडून ठेवला आहे. आता काय करायला हवे? जोपर्यंत माकड, आपल्या घट्ट मुठीत पकडलेले शेंगदाणे परत टाकून देत नाही, तोपर्यंत त्याचा हात त्या मडक्यातून सहजपणे बाहेर निघणार नाही. हे उदाहरण देऊन स्वामी विचारतात, की त्या मडक्यामध्ये, माकडाचा हात अडकला होता, त्याला जबाबदार कोण? दुसरा कोणीच नाही. माकडाने, स्वतःच आपला हात लांब करून मडक्यात घातला. पंजा पसरून, त्यात शेंगदाणे घेतले आणि त्याचा हात मडक्यातच अडकला. माकडाला मात्र वाटले की, दुसऱ्या कोणीतरी त्याचा हात पकडून ठेवला आहे. मुठीतले शेंगदाणे माकड जेव्हा मडक्यात परत टाकेल, तेव्हाच त्याला आपला अडकलेला हात, मडक्यातून परत बाहेर काढता येईल.

या उदाहरणात दर्शविल्याप्रमाणे आपण ऐहिक वासना आणि सांसारिक गुंतागुंतींना घट्टपणे पकडून ठेवतो. त्यात गुरफटून जातो. मग, आपल्याला वाटते की, आपण त्यात पूर्णतया बद्ध झालो आहोत, अडकलो आहोत. यातून सुटका करून घ्यायची असेल तर आपल्याला विषयोपभोगांपासून दूर जावे लागेल. आसक्ती, मी आणि माझे याबद्दलची, स्वामित्वदर्शक प्रवृत्ती आणि क्षणभंगुर ऐहिक सुखे यात लिप्त होता येणार नाही. या सर्व गोष्टींचा जेव्हा तुम्ही परित्याग कराल, तेव्हाच तुम्ही या सर्वांच्या जोखडातून, बंधनातून मुक्त व्हाल, असे स्वामी सांगतात. मुक्त अवस्था ही येतही नाही आणि जातही नाही, कारण आता तुमची या बंधनातून सुटका झालेली आहे.

(जेव्हा तुम्ही स्वतःहूनच बंधनात अडकता तेव्हा त्याबद्दलचा ठपका दुसऱ्यावर ठेवता) यानंतर, ही मुक्ती का हवी? कोणत्या कारणास्तव हवी, याबद्दल स्वामी स्पष्टपणे विवेचन करतात. ते म्हणतात, एकदा का तुम्ही या ऐहिक जगातील बंधने आणि सांसारिक गुंतागुंतीमधून मुक्त झालात की मग तुम्हाला स्वस्वरूपाला जाणता येईल. स्वस्वरूपाच्या ज्ञानामुळे तुम्हाला परमानंद आणि सौख्य तर मिळेलच. शिवाय तुमच्या मनात इतर भावभावना किंवा मनोविकार उत्पन्न होणार नाहीत. तेथे ब्रह्मस्वरूपाची शुद्ध जाणीव येईल. तुम्हाला, तुमच्याच स्वस्वरूपाचा आविष्कार होईल. हृदयस्थ परमेश्वराची, त्या सत्यस्वरूपाची ओळख पटेल. अशाप्रकारे साधनेचा अंतर्मुख प्रवास करायला भगवान बाबा सुचवत आहेत.

भगवान बाबांनी, यातील काव्यपंक्तीत, या गोष्टी सूत्ररूपात मांडल्या आहेत. एकदा का तुम्हाला स्वस्वरूपाची जाणीव झाली की, तुम्ही ब्रह्मानंदात रहाल. जर तुम्ही स्वस्वरूपाला जाणलेच नाही, तर काय घडते? तर, तुम्ही शोक, क्लेश इत्यादि गोष्टींच्या बंधनात अडकता. एकदा का तुम्ही ब्रह्मस्वरूपात जाणले की मग, तुम्ही स्वतःच ब्रह्म आहात ही अनुभूती तुम्हाला येईल. ब्रह्म म्हणजे दुसरे तिसरे काही नसून तुमचेच सत्यस्वरूप आहे.

जन्मतः आपण सर्वजण मुक्तच असतो. परंतु, त्यानंतर, ऐहिक गोष्टींची बंधने आपणच स्वतःवर लादून घेतली.

ऐहिक सुखोपभोगांच्या वासनेमुळे, तृष्णेने, कोळीष्टकाप्रमाणे असणारी ही बंधने, मानव स्वतःच स्वतःभोवती आपणहून लादून घेतो.

विषयोपभोगांच्या वासनांमुळे, मानव स्वतःच विषतुल्य होतो.

सर्व धार्मिक आणि पवित्र ग्रंथांमध्ये साररूपाने हाच तत्त्वोपदेश दिलेला आहे, जो साई सांगत आहेत. म्हणून आपण या बंधनांमध्ये का व कोणत्या कारणानी अडकतो, याची आता काळजी करू नका. एकदा का आपल्या ध्यानात आले की ही सर्व बंधने आपणच निर्माण केली आहेत, मग सर्व गोष्टी आपणा सर्वांना स्पष्टपणे उमगतील.

प्रश्न ६८ – आता आमच्यापुढे मांडलेला प्रश्न असा आहे.

सेवा करण्यासाठी, स्वामी आपल्याला मुद्दाम उद्युक्त का करतात? सेवाच का? परमेश्वराची उपासना करण्याचे अनेक मार्ग किंवा पद्धती आहेत. पूजाअर्चा, उपासतापास, दक्षतापूर्वक रात्रभर जागरण करून करावयाचे अनुष्ठान वा प्रार्थना इत्यादि. तथापि, भगवान बाबा आपणासर्वांना सेवा करायला का सांगतात? मित्रांनो, या संदर्भात, श्रीराम शर्मा, या थोर व विद्वान पंडितांनी एक कविता केली आहे, त्याकडे आपले लक्ष वेधू इच्छितो.

भगवान बाबा नेल्लोर जिल्ह्यातील वेंकटगिरी, येथे जेव्हा गेले होते तेव्हा श्री. शर्मांची व त्यांची प्रथम गाठ पडली. त्यावेळेला, भगवान बाबा, १८ ते २० वर्षांचे होते. त्यानंतर श्री. शर्मा, भगवान बाबांचे, एक निकटचे निष्ठावंत भक्त झाले. श्री. शर्मा यांनी अनेक

सुंदर आणि भक्तिरसपूर्ण भजने पण रचली. भगवान बाबा, आपल्या प्रवचनातून श्री. शर्मांच्या काव्यपंक्ती अनेकदा सांगत असत. श्री. राम शर्मा यांनी लिहिलेली भजने, प्रशांति निलयमध्ये, विद्यार्थ्यांकडून नेहमी म्हटली जातात. त्यांचे व्यक्तिमत्त्व असे थोर व महान होते. आता, त्यांनीच या विषयावर रचलेली एक कविता सादर करत आहे.

परमेश्वराचे दिव्य प्रेम मिळवायचे असेल, तर त्यासाठी अनेक मार्ग आहेत. परंतु, या सर्वांमध्ये निःस्वार्थीपणाने केलेली सेवा, ही सर्वोच्च स्थानावर आहे.

आपण जे काही सेवाकार्य करतो, ते केवळ अंशमात्र असते. जवळजवळ काहीच नसते. परंतु, निःस्वार्थी बुद्धीने केलेल्या, या अल्प सेवेनेसुद्धा भगवान बाबा संतुष्ट होतात. या सेवाकार्याची पुण्यफळप्राप्ती, या जन्मातच काय, तर पुढील जन्मातसुद्धा मिळते.

सर्वांची सेवा करणे हा एक पवित्र गुणविशेष आहे. यामुळे सर्व संतमहात्मे प्रसन्न होतील. त्यामुळे तुमची मनोवृत्ती पण आनंददायक होईल. अशा सेवाकार्याचे फलित म्हणजे विशुद्ध प्रेम, ज्यामध्ये कोणतीही अट वा सौदा नाही. सर्वांच्यात त्याच ईश्वराचा वास आहे हे जाणणे आणि जेव्हा हा दृष्टिकोन ठेवून आपण सेवाकार्याचा अंगिकार करतो आणि त्यानुसार आचरण करतो, तेव्हा अनेकात्वातील एकात्मतेची आपल्याला अनुभूती येते. अशाप्रकारे केलेले सेवाकार्य मग निःपक्षपाती, निर्दोष, समतोल आणि पूर्वग्रहविरहित असे होते. सेवाकार्यामध्ये माझेच लोक, माझ्याच राज्यामधील मंडळी, तसेच भाषेचा वा प्रांतासंबंधीचा अभिनिवेश असेही नसावे. सेवाकार्य, पूर्णपणे न्यायी आणि निःपक्षपाती बुद्धीने व्हायला हवीत.

वरील उद्दिष्टे ध्यानात ठेवून केलेल्या सेवेचा भगवान बाबा स्वीकार करतात आणि त्यांना परम संतोष होतो.

भगवान बाबांनीच सर्व साईकेंद्रांची स्थापना केली आहे. त्यामध्ये, आपली काही मित्रमंडळी क्रियात्मक सदस्य वा अधिकारी म्हणून कार्यरत आहेत. सर्व साईकेंद्रांचे जे अध्यक्ष आहेत, त्या सर्व अध्यक्षांचे अध्यक्ष, स्वतः भगवान बाबाच आहेत, याचे विस्मरण होऊ देऊ नका.

आता याबाबत भगवान बाबांना काय सांगायचे आहे ते पाहूया.

मानवाने सद्गुणसंपन्न असायला हवे. त्याग, सत्यनिष्ठा आणि सेवावृत्ती या गुणसंपत्तीची विशेष जोपासना करायला हवी. ते जिवंत माणसाचे लक्षण आहे. हे गुण जर नसतील तर तो माणूस, जिवंतपणी मेल्यासारखाच आहे.

जो माणूस कोणलाही मदतीचा हात कधीही पुढे करत नाही, जो कोणत्याही सेवाकार्यात सहभागी होण्यास उत्सुक नसतो, तो माणूस प्रेतवत् असतो. मेल्यासारखा असतो.

घनदाट अंधार असलेल्या घरात

एक अंध माणूस रहातो आहे. तो अधीपासूनच आंधळा आहे. त्याच्या घरातपण दाट काळोख आहे. त्याचे आयुष्यपण अशाप्रकारे काळवंडलेले आहे. स्वामी म्हणतात, जो माणूस सेवाकार्य करत नाही, त्याची स्थिती त्या अंध माणसासारखी असते. किती सुंदर आहेत या काव्यपंक्ती! आता, स्वामी पुन्हा सांगतात,

तुमच्या हृदयमंदिरामध्ये देव आहे का? हे तुमच्या लक्षात येत नाही का? तेव्हा, त्या ईश्वराला इतरत्र शोधण्याचा व्यर्थ प्रयत्न का करता?

पुढे या सेवाकार्यात तुम्ही पण सहभागी व्हा. सर्वांची सेवा करा.

या सेवाकार्यामुळे प्राप्त झालेले दिव्य प्रेम स्वीकारा. स्वस्वरूपाला जाणण्याचा हा मार्ग होय. तेव्हा, परमेश्वराला इकडेतिकडे शोधण्यापेक्षा आपण हे जाणले पाहिजे की, तो आपल्या हृदयातच आहे. सेवाकार्यात भाग घ्या, सर्वांची सेवा करा आणि त्यांचे विशुद्ध प्रेम मिळवा. स्वस्वरूपाचा अनुभव प्राप्त होण्याचा हा मार्ग आहे, असे भगवान बाबा सांगत आहेत.

ज्यामुळे आपली चित्तशुद्धी होते. ज्यामुळे तुमची चित्तशुद्धी होईल, अशी बाब म्हणजे सेवा.

तेव्हा तुमचे आयुष्य इतरांच्या सेवेत व्यतीत करा. त्यामुळे, ज्याची तुम्हाला नितांत गरज आहे, ती चित्तशुद्धी प्राप्त होईल.

तुमच्या सर्व शक्तीनिशी सेवाकार्य हाती घ्या. तुमचे तन, मन, धन व इतरांबरोबर वाटून घेतलेली अन्य संसाधने यांच्याद्वारे. आयुष्यभर समाजसेवा करा, अगदी तुमच्या अंतिम श्वासापर्यंत.

भगवान बाबा म्हणतात, मानवाला, सेवेसाठी आयुष्य प्रदान केले आहे. मित्रांनो, या संदर्भात सांगायचे झाले, तर असे म्हणता येईल की, सेवेचे सर्वात उत्तम उदाहरण म्हणजे भगवान बाबा स्वतःच आहेत. विविध शैक्षणिक संकुलांची स्थापना करून तसेच मोठी हॉस्पिटल्स उभारून भगवान बाबांनी मानव जातीची सेवा केली आहे. या सर्व सेवा निःशुल्क आहेत. तसेच त्यांनी जगातील विविध देशांत साई संघटना आणि साईकेंद्रे यांची साखळी निर्माण केली आहे. या सर्वातफे अखंड सेवाकार्ये चालू आहेत.

आपल्याला, आता हे माहित झाले आहे की सेवाकार्यामुळेच भगवान बाबा संतुष्ट होतात. तेव्हा आपणही आपले आयुष्य आपल्या अंतिम श्वासापर्यंत सेवाकार्यात व्यतीत करूया.

साईराम

आपण पुन्हा भेटूच.